

Contouren HvA-taalbeleid Nederlands en Engels

Opdrachtgever: Jet Bussemaker

Opstellers: Matthijs Eijgelshoven, Marise van Vliet, Marjolijn Kaak

Versie: 2.0

Datum: 23-01-2012

' Het groeiritme van je taal wordt niet bepaald door het aanreiken en verwerken van elementen en regels maar door de kwaliteit van de omgeving', Koen Jaspaert, Taalkundige Faculteit Letteren, Universiteit Leuven

Inhoud

Hoofdpunten taalbeleid, geldig voor Nederlands en Engels:	3
Grafische weergave organisatie taalbeleid, kernonderdelen.....	4
Inleiding.....	5
1. Behoefte aan HvA-breed taalbeleid.....	7
2. Wat levert HvA-breed taalbeleid op?	9
3. Inhoudelijke contouren HvA-breed taalbeleid, Nederlands en Engels.....	11
4. Bijzondere situatie Engels, bestaand initiatief.....	13
Bijlage 1: Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor de talen, niveau-indeling.....	15
Bijlage 2: Voorbeeld beoordelingsmodel propedeuse	16
Bijlage 3: Voorbeeld handvat voor docenten, checklist en tips bij het voorschrijven van literatuur.....	17

Hoofdpunten taalbeleid, geldig voor Nederlands en Engels:

- 1. De taalvaardigheid van elke student wordt geïntegreerd beoordeeld, dus in studie- en beroepsproducten, en niet door middel van contextloze toetsen.**

Argument: Het hoger beroepsonderwijs leidt professionals op, taalvaardigheid is een middel voor de succesvolle uitoefening van een beroep en we willen dan ook meten of studenten hun taalkennis en taalvaardigheden laten zien tijdens het uitoefenen van beroepstaken.

- 2. In het onderwijs is aandacht voor al die onderdelen van taalvaardigheid waarop de studenten beoordeeld worden (zie bijlage 2 voor voorbeeld).**

Argument: Studenten die toelaatbaar zijn hebben recht op passend onderwijs. Als je studenten ergens op beoordeelt, moeten ze eerst datgene leren waarop ze beoordeeld worden.

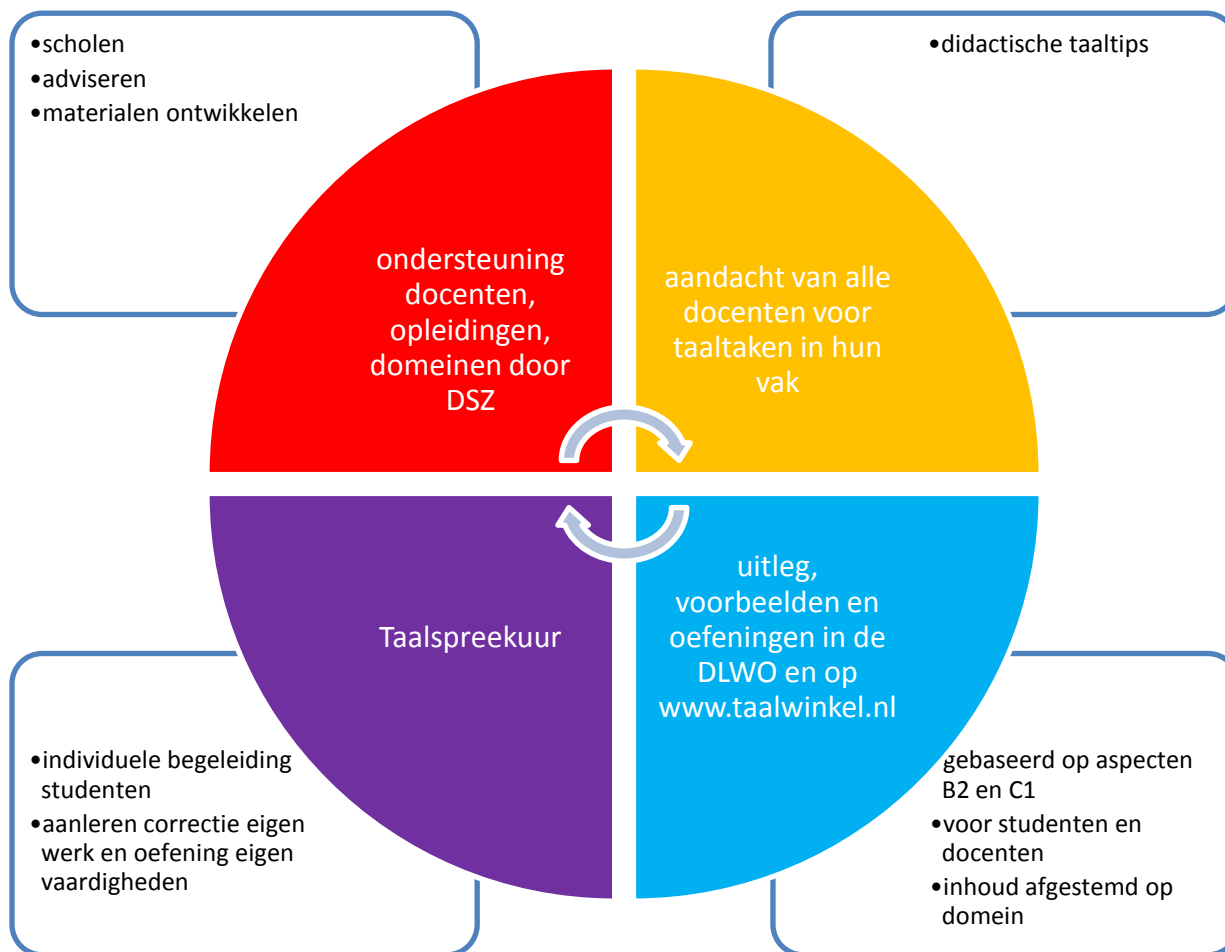
- 3. Elke student ontvangt aan het begin van de propedeuse feedback op zijn/haar individuele taalprestaties. Later in de studie wordt bij de beoordeling van andere producten taal meegenomen, liefst bij beroepsopdrachten, waarbij de student individueel wordt beoordeeld en waarbij de student geen studiepunten behaalt indien zijn/haar niveau te laag is.**

Argument: Taalvaardigheid moet individueel gemeten worden, anders zou bij groepsopdrachten de meest taalvaardige student (terecht) de anderen op sleeptouw nemen.

- 4. Om taalbeleid goed te laten werken, moet het breed gedragen worden. Dat kun je bereiken door zo veel mogelijk mensen te betrekken bij de ontwikkeling ervan en door deze mensen medeverantwoordelijk te maken. Daarom is het belangrijk taalbeleid gefaseerd in te voeren en in die fasen, als bij een uitbreidende olievlek, steeds meer mensen erbij te betrekken.**

Argument: Effectief taalbeleid staat of valt met een gunstig uitvoeringsklimaat. Als mensen hebben meegedacht en zich medeverantwoordelijk voelen, zullen zij het beleid sneller oppakken. Fases zijn nodig om het meedenken en verantwoordelijk worden te structureren. De Dienst Studentenzaken is goed toegerust om dit proces te begeleiden.

Grafische weergave organisatie taalbeleid, kernonderdelen

Inleiding

Op dit moment bestaat er geen HvA-breed taalbeleid voor Nederlands en Engels. Domeinen en opleidingen zijn zeker met het onderwerp taal bezig, maar de onderlinge verschillen in uitgangspunten en werkwijzen zijn groot, hetgeen leidt tot verschillen in de kwaliteit van producten die studenten afleveren en in de kwaliteit van het onderwijs dat studenten geboden wordt. Verwijzend naar het 10-puntenplan:

- Een eenduidige onderwijsvisie ontbreekt op dit gebied (punt 3, robuust onderwijs geven).
- Er komen te veel studenten door de propedeuse met een taalniveau dat niet voldoende is voor de rest van de studie (punt 4, helderheid scheppen in de propedeuse).
- Het ontbreken van zorgvuldig vastgestelde en algemeen gekende en erkende niveaus voor propedeuse en hoofdfase, betekent dat er geen constante, HvA-brede, kwaliteit gegarandeerd kan worden (punt 6, waterdichte kwaliteitszorg garanderen).
- De HvA heeft een grote diversiteit aan studenten met verschillende achtergrond en dus verschillende behoeften (punt 9, grootstedelijk, Amsterdams profiel aanscherpen).

Op de HvA bestaan diverse initiatieven op het gebied van taal: enkele opleidingen gebruiken een inleverprotocol; teksten worden nagekeken met een beoordelingsmodel; er worden verplichte taallessen aangeboden; er is een remediërend aanbod; er wordt gebruik gemaakt van www.taalwinkel.nl; er zijn taalspreekuren. De ene opleiding doet veel, de andere weinig.

Het domein Techniek is bezig met het implementeren van een domeinbreed taalbeleid. Bij het domein Economie en Management is een medewerker bezig met promotieonderzoek naar de resultaten van taalbeleid dat beoogt de taalontwikkeling in het beroepsgerichte curriculum van opleidingen te integreren. Bij het domein Onderwijs en Opvoeding is afgelopen jaar met een domeinbrede studiedag zwaar ingezet op het thema taalbeleid en worden de resultaten daarvan momenteel door een expertgroep meegenomen in de ontwikkeling van domeinbreed taalbeleid. Deze initiatieven verdienen zowel navolging als ondersteuning en kunnen in HvA-brede context een goede bijdrage leveren aan het verwezenlijken van de ambities die zijn verwoord in het 10-puntenplan.

Hoe zou zo'n HvA-breed taalbeleid voor Nederlands en Engels eruit moeten zien? In deze notitie beschrijven we de contouren van een HvA-taalbeleid (paragraaf 3) dat ruimte laat aan domeinen en opleidingen om dit beleid te vertalen naar hun onderwijs, maar dat wel belangrijke, gezamenlijke uitgangspunten vastlegt, zoals:

- start- en eindniveau (B2 –C1); taalgerichte aanpak in het gehele curriculum;
- gezamenlijke verantwoordelijkheid;
- mogelijkheid tot remediëren;
- de noodzaak om studenten individueel te beoordelen op taal;
- aandacht voor de taalverwerving van alle studenten, en in het bijzonder van speciale groepen zoals buitenlandse studenten, dyslecten en minder studievoordigen;
- en vanzelfsprekend het voornemen om bij te dragen aan de kwaliteit van ons hbo-onderwijs.

De contouren die we beschrijven zijn inmiddels in het domein Techniek omgezet naar een werkbaar taalbeleid dat iedereen aangaat. De ervaringen die daar worden opgedaan en de materialen die daarvoor zijn ontwikkeld, kunnen meer dan een inspiratie zijn voor de andere domeinen (zoals het taalbeleid dat DSZ heeft ontwikkeld bij de opleiding HRM een inspiratie is geweest voor domein Techniek). Uiteraard moet daarbij rekening worden gehouden met de initiatieven die opleidingen al uitvoeren en met de eigenheid van verschillende curricula en vakgebieden.

Taalbeleid invoeren werkt alleen als het management dit beleid uitdraagt en actief zorgt voor de implementatie en als er tijd en ruimte is om medewerkers te scholen en mee te nemen in dit beleid. Belangrijk is dat een HvA-breed beleid ook door de HvA moet worden gemaakt, en niet door enkele experts of beleidsmakers. Het preciseren en invullen van deze contouren gebeurt met vertegenwoordigers van alle domeinen. De uitvoering van het beleid is uiteraard een taak van iedereen.

In deze notitie komen eerst behoefte aan en beoogd effect van taalbeleid aan de orde in paragraaf 1 en 2. In paragraaf 3, de basisprincipes van het taalbeleid Nederlands en Engels. Engels wordt nog apart behandeld in paragraaf 4, waarin ook de bestaande memo over Engels in het kader van internationalisering aan bod komt.

1. Behoeftte aan HvA-breed taalbeleid

Wat is taal, wat betekent taal voor een opleiding, wat is het startniveau van een student en welk niveau vinden we acceptabel voor de uitstroom? Wordt taal meegewogen in de beoordeling van beroepsproducten en hoe beoordeel je dat dan? Hoe zorg je ervoor dat taal een verantwoordelijkheid is van iedereen en niet alleen van de aanwezige taaldocent?

Taal is meer dan alleen spelling en interpunctie. Taal is het instrument van de beroepsbeoefenaars die we afleveren aan het hbo-beroepenveld. Taalbeleid is erop gericht dat we niet alleen beroepsbeoefenaars afleveren, maar dat we beroepsbeoefenaars afleveren die hun Nederlands en Engels beheersen op het niveau dat hun beroep vereist. Dat vraagt om een taalbeleid dat start voor de poort bij de voorlichting en dat doorloopt tot het eind van de studie. Dat vraagt om inzicht en kennis van taalniveaus en hoe taalverwerving te stimuleren tijdens de studie. Dat vraagt om taalgericht vakonderwijs en geen losse lesjes spelling. Dat vraagt om een HvA-brede aanpak die iedereen aangaat.

Veel studenten die instromen in de propedeuse hebben niet het taalniveau dat hun docenten (vaak onbewust) van hen verwachten. Het is niet moeilijk zich voor te stellen hoe zwaar deze studenten het hebben in de propedeuse, als we bedenken dat het grootste deel van het onderwijs – de nieuwe leerstof – via taal wordt aangeboden en getoetst (colleges, studieboeken, readers, tentamenvragen, verslagen, presentaties).

Ongeveer 26% van de HvA-studenten heeft een allochtone achtergrond. Vaak is Nederlands niet hun moedertaal of eerste taal. Daarbij komt dat veel studenten uit deze groep de eersten zijn uit hun familie die aan het hoger onderwijs deelnemen, wat betekent dat er meestal niemand is die hen thuis kan helpen met bijvoorbeeld het lezen van een moeilijk studieboek. Ditzelfde geldt voor autochtone eerstegeneratiestudenten. Daarnaast hebben we te maken met een afnemende leescultuur bij alle studenten, autochtoon en allochtoon.

Ondanks het studiehuis in het voortgezet onderwijs en de zelfstudie die verwacht wordt van studenten in het mbo, is de kloof tussen vooropleidingen en hbo groot. In het voortgezet onderwijs wordt hieraan gewerkt, bijvoorbeeld door centrale examinering van Nederlands in het mbo, maar er ligt ook een taak bij het hoger onderwijs. Het hoger onderwijs is steeds taliger geworden, zo is het aantal contacturen in het hoger onderwijs in de laatste decennia gedaald, terwijl de hoeveelheid tentamenstof die de student zich zelfstandig eigen moet maken uit vakliteratuur, is toegenomen. Ook moeten studenten nu meer verslagen schrijven en meer presentaties houden dan vroeger.

Taalvaardigheid speelt een rol in studiesucces. Om studiepunten te behalen, moeten studenten zelfstandig hoofd- en bijzaken in lange teksten en hoorcolleges kunnen scheiden. Ze moeten verspreid aangeboden informatie kunnen analyseren, in casussen toepassen en daarover mondeling en schriftelijk rapporteren, bijvoorbeeld in het projectonderwijs. Studenten moeten tentamenvragen en opdrachtomschrijvingen goed kunnen begrijpen, ze moeten vragen kunnen formuleren aan docenten wanneer een deel van de stof hun niet duidelijk is, ze moeten kunnen overleggen met andere studenten en daarbij hun mening kunnen geven en die van anderen kunnen beoordelen. Ze moeten dit in toenemende mate in twee talen kunnen, Nederlands en Engels. Bezit een student deze talige

vaardigheden niet – en de opsomming hiervoor is slechts een willekeurige selectie – dan is het voor die student vrijwel onmogelijk alle studiepunten binnen de daarvoor gestelde tijd te behalen.

Bij het ene vak worden studenten aangesproken op hun taalgebruik, bij het andere niet. Sommige docenten besteden aandacht aan passages of hoofdstukken in de voorgeschreven literatuur die veel van de taalvaardigheid van de student vragen. Er is op dit moment echter geen algemeen geldende norm vastgesteld waaraan het taalniveau van studenten zou moeten voldoen. Ook zijn er geen richtlijnen voor het taalniveau in het onderwijsaanbod, zoals literatuur en colleges. Opleidingen en docenten besteden in zeer verschillende mate aandacht aan taal en aan taalzwakke studenten.

Een illustratie van de vragen waar docenten en managers mee rondlopen, afkomstig uit een mail van een taaldocent: 'Op de studiedag van onze opleiding heb ik geïnventariseerd hoe de docenten de taalbeheersing van studenten *willen* beoordelen bij het nakijken. Ze bleken zich allemaal vaak te ergeren en waren het unaniem met elkaar eens dat de student aan het werk gezet moet worden als zijn of haar taalvaardigheid onvoldoende is. Ik was natuurlijk blij dat ze zo gemotiveerd zijn maar de manier waarop taalbeheersing beoordeeld *kan* worden blijkt nog niet zo makkelijk vast te leggen. Nu bepaalt iedereen voor zich wat hij doet maar ook hier zoeken we naar de typische opleidings-eenduidigheid. Dus: moet taal een bepaald percentage van het eindcijfer uitmaken (maakt niet uit tot het een onvoldoende veroorzaakt) of moet een slecht geschreven tekst 'ongelezen' teruggegeven worden en zo ja, moet dat dan één van de twee kansen kosten die een student krijgt om te corrigeren voor een hoger cijfer? Een BAS kan waarschijnlijk niet gegeven worden, als je dat al moet willen. Dus hoe zet je ze dan aan het werk?'

Eveneens ter illustratie van de behoefte aan, of noodzaak tot, een HvA-breed taalbeleid, de onderstaande veel gehoorde uitingen, met korte reacties.

- 'Het taalniveau van de huidige studenten is te laag' .

Navraag leert dat veel HvA-medewerkers eigenlijk niet weten wat het havo/mbo-niveau inhoudt en dus niet kunnen beoordelen of het niveau te laag is of dat hun onderwijs wellicht wel een te hoog taalniveau heeft voor de start van de opleiding. Er zijn voorbeelden van propedeuseopdrachten (zou B2-niveau moeten zijn) die op C1-niveau zijn. Is het taalniveau te laag, of sluit de opdracht niet aan bij het taalniveau van de instromende student?

- 'Het taalniveau is niet goed, we moeten toetsen.'

Toetsen is geen taalbeleid. Wat doe je na zo'n toets? Hoe taalgericht is het hbo-onderwijs op de HvA?

- 'Ze hebben geen B2.'

B2 en C1, kent iedereen die niveauaanduiding voor taal? En wat houdt dit niveauaanduiding in en wat betekent dit voor de inrichting van het onderwijs?

- 'Het Nederlands is ook heel moeilijk met het kofschip enzo'

Taal is meer dan spelling. Spelling is eigenlijk taalverzorging, taalbeleid moet gaan over taalverwerving en hoe je een zeventienjarige taalgebruiker helpt te ontwikkelen tot een volwassen taalgebruiker. Daar hoort taalverzorging bij, maar dat is maar één, klein en overzichtelijk, onderdeel.

2. Wat levert HvA-breed taalbeleid op?

Aan de hand van drie situatieschetsen geven we een beeld van wat een HvA-taalbeleid oplevert.

Anne en Leonard

Aan het begin van de propedeuse schrijft student Anne voor een project een samenvatting van een wetenschappelijk artikel. Haar docent Leonard beoordeelt die op inhoudelijke gronden, maar ook op taal, met behulp van het beoordelingsformulier B2. Dat formulier is digitaal beschikbaar in de DLWO en Leonard heeft ermee leren werken in een training. Anne ziet dat de samenhang in haar stuk op B2 is, evenals de afstemming op doel, maar de afstemming op publiek en de (werkwoord)spelling zijn onder de maat. Ze gebruikt te veel spreektaal, maakt fouten met afkortingen, schrijft los wat vast moet en schrijft vaak een 'd' waar het een 't' moet zijn. Via het beoordelingsformulier in de DLWO klikt ze door naar de uitleg over afstemming op publiek. Hier vindt ze een filmpje en voorbeelden van hoe het wel moet en hoe niet. Voor haar (werkwoord)spelling klikt ze ook door naar uitleg en voorbeelden en daarna naar oefeningen. Uiteraard komen deze onderwerpen ook aan bod tijdens de (taal)lessen in haar opleiding. Eén of twee perioden later schrijft Anne een memo, dat ook weer op B2 wordt beoordeeld. Dit keer moet alles op niveau zijn, anders mist ze studiepunten en kan ze niet op stage. Anne is vooruit gegaan, maar helaas blijft ze moeite hebben met afstemming op publiek. Op advies van Leonard gaat ze naar het Taalspreekuur van haar domein. Na twee bijeenkomsten lukt het haar de opdracht goed te volbrengen. Ze krijgt haar studiepunten en kan zich op taalgebied staande houden op haar stageplaats.

Klaas en Fajah

Klaas is al jaren docent bij de opleiding, Fajah werkt er sinds een jaar. Ze geven samen Bedrijfskunde in de propedeuse. Tijdens de lunch zegt Fajah tegen Klaas dat het haar zo verbaast dat een groot deel van hun studenten de toets niet heeft gehaald, terwijl ze in de les toch niet veel moeite met de opgaven leken te hebben. Fajah en Klaas besluiten de toets eens goed onder de loep te nemen. Zijn de vragen en de casus goed te lezen? In de DLWO vinden ze de handvatten voor docenten, met checklists om het taalniveau van tentamenvragen vast te stellen en tips om de formulering van teksten en vragen op propedeuseniveau af te stemmen. Niet alleen zien Fajah en Klaas al snel dat de casus wel erg veel abstract taalgebruik en complexe zinnen bevat voor de propedeuse, ze kijken ook nog eens goed naar hun toetsen uit de hoofdfase. Ze zien dat er twee toetsen zijn die toch echt te weinig eisen van het taalniveau van hun studenten. Ze passen de toetsen aan.

Tim, Ella en John

Tim heeft op het mbo maar weinig Engels gehad. Ella heeft vwo gedaan en is geslaagd met een negen voor Engels. Hun docent Engels, John, wil natuurlijk dat ze beiden hun hbo-diploma verdienen en niveau B2 hebben voor Engels. Hij heeft dan ook goede afspraken gemaakt met zijn team en de projectbegeleiders van het Engelstalige project in het tweede jaar, geven altijd feedback met een beoordelingsmodel (zie bijlage 2) op het taalniveau van de verslagen en presentaties. Daarnaast wijst John Tim op de Engelstalige versie van www.taalwinkel.nl en op de oefeningen voor Engels in de DLWO. Ook Ella stort zich op deze materialen, ze wil eruit halen wat erin zit en er zijn ook oefeningen voor C1. Na het tweede jaar neemt Tim deel aan een Engelstalige minor, waar het professionele niveau van zijn verslagen opvalt. Ella doet in het kader van het *honours*-programma niet allen CAE, maar ook CPE, niveau C2.

3. Inhoudelijke contouren HvA-breed taalbeleid, Nederlands en Engels

Basisprincipes

In het hbo worden professionals opgeleid. Goed taalbeleid in het hbo is dan ook geïntegreerd in het (vak)onderwijs. Het beleid is gericht op taalontwikkeling en gaat er dus van uit dat de student de studie verlaat met een hoger niveau dan waarmee hij/zij binnenkomt. Om te meten/beoordelen is een goede, algemeen aanvaarde meetlat nodig. Het meest geschikt is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor de Talen (ERK), dat onder andere de basis is van het Raamwerk Nederlands en het Referentiekader doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen, en dat ook in het vreemde talenonderwijs wordt gebruikt, bijvoorbeeld bij de Cambridge examens (*First Certificate CFE = B2, Advanced CAE = C1, Proficiency CPE = C2*). In dit ERK zijn naast schrijf- en leesvaardigheid, ook luister-, spreek- en gespreksvaardigheid opgenomen (bijlage1).

De aandacht voor taalontwikkeling is straks in de curricula van alle opleidingen terug te zien door onder andere:

- bij alle producten (schriftelijk en mondeling) feedback op taal te geven;
- na de propedeuse taal als preconditionie voor een voldoende te hanteren (wat inhoudt dat producten alleen beoordeeld worden indien het taalniveau voldoende is);
- door naarmate de studie vordert, de taaltaken uitdagender te maken, dus bijvoorbeeld complexer geschreven artikelen in de hoofdfase te gebruiken dan in de propedeuse.

Dat betekent dat alle docenten kennis nodig hebben van en in enige mate getraind zijn in het taalbeleid, waaronder het beoordelen van schrijven en spreken en het kritisch kijken naar eigen literatuur, colleges, tentamens.

Alle docenten, slb'ers en studentendecanen

Alle docenten, slb'ers en studentendecanen hebben kennis van de inhoud van het taalbeleid en de basisprincipes die eraan ten grondslag liggen en passen deze kennis toe in de uitvoering van hun werk. Ze tonen zich in hun onderwijs bewust van de rol van taal in hun vak. Ze kennen de taalsituaties van hun studenten (niveau havo/mbo, meertalig, nt2, dyslexie). Ze zijn zich bewust van hun eigen taalgebruik. Voor Engels geldt bovenstaande voor alle docenten die Engelstalig onderwijs geven en/of Engelstalig onderwijsmateriaal gebruiken/voorschrijven.

Alle studenten

Alle studenten hebben kennis van de inhoud van het taalbeleid en de basisprincipes die eraan ten grondslag liggen. Elke student weet wat zijn/haar eigen niveau is.

Alle domeinvoorzitters, opleidingsmanagers, afdelingshoofden, teamleiders en het CvB

Opleidingsmanagers, afdelingshoofden en teamleiders zien erop toe dat in het curriculum van hun opleiding aandacht is voor de beoordeelde taalaspecten. Ook zien zij erop toe dat het beleid wordt uitgevoerd. Op de niveaus daarboven sturen domeinvoorzitters en het College van Bestuur de uitvoering aan.

Dienst Studentenzaken

DSZ ondersteunt vanuit zijn positie als taalexpertisecentrum de uitvoering en kwaliteitbewaking van het taalbeleid. DSZ begeleidt domeinen, opleidingen en docenten waar gewenst en waar nodig bij het aanpassen van hun onderwijs om de doelen van het taalbeleid (geïntegreerd aanbod en individueel gemeten, centraal bepaalde niveaus) te bereiken. Daarnaast verzorgt DSZ www.taalwinkel.nl en het centrale aanbod van bijvoorbeeld cursussen en trainingen als Studeren met dyslexie.

4. Bijzondere situatie Engels, bestaand initiatief

De aanpak voor deze twee talen is in grote lijnen vergelijkbaar, zo is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor de Talen de basis voor niveaubepaling en is ook taalbeheersing van het Engels, net als van het Nederlands, een middel voor professionals om goed te functioneren, geen doel op zich.

Er zijn echter een aantal grote verschillen:

- bij Engels zijn er nog grotere niveauverschillen tussen de studenten (en ook tussen de docenten);
- grotere verschillen tussen opleidingen in de hoeveelheid Engels die wordt aangeboden;
- grotere verschillen in het belang van Engels in het werkveld;
- grotere verschillen in de behoeften van studenten (minor);
- er zijn betere toetsen beschikbaar voor Engels en heldere, internationaal gehanteerde standaarden.

Brechtine Detmar en Jos Beelen hebben een memo opgesteld over de operationalisering van het taalbeleid Engels, in het kader van internationalisering (25 mei 2011). Deze memo bevat de volgende goede uitgangspunten voor een taalbeleid Engels:

- CEF (=ERK) als uitgangspunt.
- Overleg van betrokken docenten opzetten.
- Beheersing Engels op B2 als einddoel voor alle studenten.
- Diagnose wel/geen B1 stellen aan begin propedeuse.
- Het behalen van een C1 certificaat als onderdeel van een *honours*-programma.
- Alle taalonderdelen met een voldoende afgesloten voor aanvang van studie of stage in het buitenland.
- Cursusaanbod binnen HvA voor docenten en ondersteunend personeel, al dan niet via HvA Academie.

Er dienen ons inziens nog wel een aantal zaken verder uitgewerkt te worden, zie hieronder:

- Het doel van taalbeleid Engels is niet alleen internationale mobiliteit, maar ook (professioneel) functioneren in een geglobaliseerde samenleving ('de internationalisering ligt op straat'). Dit geldt voor alle afgestudeerde hbo'ers/ HvA'ers: iedereen moet op zijn minst zichzelf na zijn/haar afstuderen professioneel blijven ontwikkelen door belangrijke vakliteratuur bij te houden, ook in het Engels, ook een leraar wiskunde aan een Nederlandse school.
- In de memo wordt vooral ingezet op toetsen en remediëren, liefst in centraal aanbod, maar de memo gaat (behoudens maatregel 2 voor de studenten: 'bestuderen minimaal 10% van de verplichte vakliteratuur in de hoofdfase in het Engels') voorbij aan het geïntegreerde aanbod van Engels. Niet alleen is het motiverender om binnen de eigen opleiding en het eigen beroep te werken aan de Engelse taalvaardigheid, het is in onze ervaring ook organisatorisch veel beter te realiseren. Ervaringen met domeinbreed en HvA-breed aanbod van cursussen laten zien dat het erg lastig is te roosteren op tijden waarop veel van de, laat staan alle, beoogde studenten aanwezig kunnen zijn.

- De memo bevat volgens ons onrealistische wensen/doelen, zoals maatregel 12 voor docenten (of 1, in de versie van 27 september): 'docenten die Engelstalig onderwijs verzorgen beheersen in 2014 het Engels minimaal (overbodig, hoger kan niet) op niveau C2'.
- Een onnodige inspanning, namelijk het gebruik van het Europees taalportfolio. Als de Cambridge-examens gebruikt worden en er in elke opleiding een fatsoenlijk aanbod Engels is, is dat overbodig (8 EC in de propedeuse is wellicht wat veel, maatregel 1 voor studenten).
- In maatregel 3 voor studenten staat dat studenten die niet in het voorafgaande jaar hun diploma hebben gehaald, een instaptoets maken. Het lijkt overdreven een vwo'er met een negen voor Engels te vragen een instaptoets te doen omdat hij twee jaar geleden eindexamen heeft gedaan.
- Zoals in de lijst hierboven genoemd, bevat de memo het goede uitgangspunt dat er een bepaald niveau behaald moet zijn vóór deelname aan een Engelstalige minor, stage of ander studiedeel (al dan niet in het buitenland). Dat niveau is echter in de memo niet bepaald. Ons inziens moet het minimaal B2 zijn, analoog aan de eis die geldt voor Nederlands, wil men succesvol kunnen deelnemen aan (de eerste twee jaren van) het hoger onderwijs.
- Een beheersing Engels op B2 als einddoel voor alle studenten is wenselijk waarbij nog wel nader bepaald moet worden of dit voor alle vaardigheden (spreken, luisteren, schrijven, lezen) geldt.
- Met welk middel wordt de diagnose wel/geen B1 vastgesteld aan begin van de propedeuse?

Bijlage 1: Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor de talen, niveau-indeling

Basisgebruiker	
A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.
A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van diverse behoeften beschrijven.
Onafhankelijk gebruiker	
B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.
B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.
Vaardig gebruiker	
C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.
C2	Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances in betekenis, zelfs in complexere situaties, onderscheiden.

Bijlage 2: Voorbeeld beoordelingsmodel propedeuse

Schrijven

Beoordelingsaspecten B2	
Afstemming op doel <ul style="list-style-type: none"> - De indeling van het product is afgestemd op het doel (bijv. adviseren, informeren, overtuigen) en de conventies in het werkveld. - Het taalgebruik past bij het doel (bijv. neutraal, wervend). 	☐ ja ☐ nee
Afstemming op publiek <ul style="list-style-type: none"> - Het taalgebruik past bij het publiek (bijv. formeel/informeel, populair/zakelijk). 	☐ ja ☐ nee
Samenhang <ul style="list-style-type: none"> - Zinnen en alinea's zijn verbonden door verbindingswoorden en overgangszinnen. - Verwijzingen zijn duidelijk. - De gedachtelijn is in grote lijnen logisch en consequent en bevat hooguit een enkele kronkel. 	☐ ja ☐ nee
Woordgebruik en woordenschat <ul style="list-style-type: none"> - Het woordgebruik is gevarieerd; storende herhalingen zijn zeldzaam. - De woordkeuze is meestal correct; een enkele fout wordt wel eens gemaakt. - Voorzetsels zijn goed gebruikt. 	☐ ja ☐ nee
Spelling en grammatical <ul style="list-style-type: none"> - De meeste spellingsregels zijn correct toegepast; een enkele fout komt nog voor bij weinig voorkomende woorden. - In langere, samengestelde zinnen komen grammaticale fouten beperkt voor, maar ze tasten de begrijpelijkheid niet aan. 	☐ ja ☐ nee
Leesbaarheid <ul style="list-style-type: none"> - Er zijn witregels, alinea's en/of kopjes gebruikt. - De meeste leestekens zijn correct gebruikt. 	☐ ja ☐ nee
Oordeel 6x ja is B2	☐ ja ☐ nee
Advies:	

Bijlage 3: Voorbeeld handvat voor docenten, checklist en tips bij het voorschrijven van literatuur

Studieboeken lezen

Struikelblokken voor de student

Geen hoofd- van bijzaken kunnen onderscheiden, niet op tijd beginnen met lezen, onvoorbereid college volgen, geen (goede) samenvattingen maken, geen relatie kunnen zien tussen boek en college, te veel opzien tegen dikke boeken.

Wat kun je van de student verwachten?

Propedeuse:

Studenten kunnen aan het begin van de propedeuse teksten lezen met een duidelijke opbouw en veelvoorkomend woordgebruik. Ze kunnen zoekend lezen. Ze kunnen hoofdgedachten uit teksten halen en gedachtelijnen volgen. Ze kunnen hoofd- en bijzaken, feiten en meningen herkennen. Ze kunnen in eigen woorden vertellen waar de tekst over gaat. Ze kunnen de volgende strategieën toepassen: leesdoel bepalen, gebruik maken van uiterlijke tekstkenmerken, zichzelf vragen stellen tijdens het lezen en (met begeleiding) controleren of het gelezene is begrepen. Nieuwe kennis moet gekoppeld worden aan aanwezige kennis en ervaring.

Hoofdfase:

Aan het begin van de hoofdfase kan de student teksten over specialistische onderwerpen lezen, teksten samenvatten, conclusies trekken, meningen en hoofdthema's in een tekst becommentariëren, informatie uit de tekst vergelijken met informatie uit andere bronnen.

Aan het eind van de hoofdfase kan de student lange, complexe teksten in detail begrijpen, waaronder specialistische artikelen en technische instructies op eigen vakterrein. De student beschikt over voldoende strategieën om deze teksten geheel zelfstandig te lezen, te begrijpen en becommentariëren.

Checklist: hoe ga je om met taalzwakke studenten?

	Propedeuse	✓ Hoofdphase	✓
Tekstlengte	Als ik mijn studenten teksten echt wil laten begrijpen en verwerken, zorg ik dat het huiswerk niet meer dan een paar pagina's is.		Ik geef studenten langere teksten op als huiswerk, of het nu gaat om het zoeken van informatie of het echt begrijpen en verwerken van de tekst.
Samenhang	De teksten die ik gebruik hebben een heldere structuur met een duidelijke opbouw en indeling.		De teksten die ik gebruik hebben niet altijd een duidelijke structuur. Samenhang kan impliciet in de tekst zitten.
	De verbanden en denkstappen in de teksten zijn soms moeilijk, maar worden duidelijk aangegeven.		In de teksten komen moeilijke verbanden voor. Denkstappen worden niet altijd expliciet gemaakt.
Informatie-dichtheid	Meestal is er één hoofdgedachte per zin. Er worden niet te veel gegevens in één keer aangeboden.		Er komen veel zinnen voor met meer dan één hoofdgedachte.
	In de teksten komen herhalingen voor en worden moeilijke begrippen duidelijk omschreven.		Moeilijke begrippen worden niet altijd herhaald of met veel woorden omschreven.
Woordgebruik	Er komen abstracte begrippen in de teksten voor. Verder worden vooral veelvoorkomende woorden gebruikt.		Er komen abstracte begrippen in de teksten voor en formeel, wetenschappelijk en specialistisch woord- en taalgebruik.
Zinsbouw	Complexe zinnen komen voor. Er staan meer actieve dan passieve zinnen in de tekst. De zinnen zijn over het algemeen kort.		Complexe en passieve zinnen komen voor. De zinnen zijn over het algemeen lang.
Uiterlijke tekstkenmerken	De tekst heeft een duidelijke lay-out.		Een duidelijke lay-out is niet nodig voor een goed begrip van de tekst.
	Illustraties, schematische overzichten en grafische informatie worden gebruikt ter ondersteuning van de tekst.		Schema's en grafische informatie zijn complex en ik laat studenten zelf de gegevens combineren, vergelijken of conclusies trekken.

Tips

Tekstlengte

- Verdeel de stof in korte stukken.

Samenhang

- Vraag in de les aan de studenten wat de hoofd- en bijzaken van de tekst zijn.
- Maak in de les een mindmap met de studenten om de samenhang en de verbanden van de tekst te laten ontdekken.
- Verwijs studenten naar de Taalwinkel waar ze informatie kunnen vinden over leesstrategieën en het maken van samenvattingen.

Informatiedichtheid

- Bouw in je les herhalingsmomenten in. Herhaal ook elementen uit voorgaande colleges of hoofdstukken door studenten vragen hierover te laten beantwoorden.
- Laat studenten zelf in eigen woorden moeilijke begrippen omschrijven.

Woordgebruik

- Gebruik tijdens de lessen dezelfde begrippen als in het boek worden gebruikt.
- Als een duidelijk overzicht van de belangrijke begrippen met omschrijvingen ontbreekt in het boek, deel deze dan uit aan de studenten.
- Je kunt studenten ook zelf een lijst laten maken met omschrijvingen van de begrippen. Zij zoeken die begrippen dan zelf op.